

TUTKIMUSKATSAUKSIA 2/2013

Julkiseen tilaan liittyvät vastuukysymykset kaupunkilaisten omaehtoisessa kulttuuritoiminnassa

Riina Lundman

Tästä on kyse

- **Julkisen tilan tapahtumiin liittyviä vastuukysymyksiä voidaan tarkastella juridisesta, eettisestä ja käytännöllisestä näkökulmista.**
- **Vastuukysymysten kannalta haasteellisia ovat kaupunkilaisten järjestämät epäviralliset kulttuuritapahtumat, jotka poikkeavat perinteisistä tapahtumista sisältönsä, järjestäjänsä, sijaintinsa tai kestoensa suhteen.**
- **Taideslummi on hyvä esimerkki kaupunkilaisten omaehtoisesta kulttuuritoiminnasta, joka haastaa julkisen tilan tapahtumiin liittyviä sääntöjä olemalla samanaikaisesti sekä mielenosoitus että festivaali.**

Erilaiset julkisen tilan kulttuuritapahtumat nähdään usein positiivina asioina kaupunkikehityksen kannalta, sillä parhaimmillaan ne elävöittävät kaupunkia, lisäävät asukkaiden viihtyvyyttä, tuovat kuhinaa kaduille ja kohentavat kaupunkien imagoa. Monien virallisten tapahtumien lisäksi kaupungeissa on paljon epävirallista kulttuuritoimintaa, jossa kaupunkilaiset itse osallistuvat aktiivisesti tapahtumien järjestämiseen ja siten oman elinympäristönsä muokkaamiseen. Korttelijuhlat, puistokeikat, kadunvaltauksset ja flash mobit eli nopeat joukkoperformanssit ovat esimerkkejä tapahtumista, jossa kaupunkitilaa hyödynnetään kaupunkilaisten omassa kulttuuritoiminnassa. Nämä uudentyypiset kaupunkikulttuurin muodot eivät aina mukaudu perinteisiin tapahtumien järjestämistä koskeviin muotteihin ja sääntöihin, vaan ne sijoittuvat usein luvallisen ja luvattoman toiminnan välimaastoon. Samalla ne testaavat, mitä kaupungin julkisessa tilassa saa tehdä, millä oikeudella ja kenen vastuulla. Seurauksena voi syntyä kiistoja tapahtumajärjestäjien ja viranomaisten välille, mutta toisaalta kaupunkilaisten omaehtoinen kulttuuritoiminta voi tarjota myös vaihtoehtoisia näkemyksiä kaupunkitilan käytöstä ja edistää kansalaislähtöistä kaupunkikehitystä uusien ja yllättävienkin ideoiden kautta.

Tässä katsauksessa esitellään muutamia epävirallisia julkisen tilan tapahtumia, jotka ovat herättäneet keskustelua tai kiistoja Turussa viime vuosien aikana. Kyseiset esimerkit poikkeavat monista perinteisistä kulttuuritapahtumista joko sisältönsä, järjestäjänsä, sijaintinsa tai kestoensa perusteella, joten niitä voidaan pitää tietynlaisina rajatapauksina julkisen tilan käytön kannal-

ta. Erityislaatuisten asemansa vuoksi nämä tapahtumat edellyttävät uudenlaisia tapoja määritellä julkiseen kaupunkitilaan liittyviä oikeuksia, vastuita ja velvollisuuksia. Katsauksessa keskitytään analysoimaan epävirallisten tapahtumien järjestämiseen ja kaupunkilaisten omaehtoiseen kulttuuritoimintaan liittyviä vastuukysymyksiä niin juridisesta, eettisestä kuin käytännöllisestä näkökulmasta. Tavoitteena on pohtia laajemminkin kaupunkitilaan kohdistuvan vastuun käsitettä muun muassa *yhteisöllisen vastuullisuuden* ja *anarkistisen etiikan* määritelmien kautta.

Tutkimus liittyy maantieteen väitöskirjatyöhön, jossa tutkitaan julkisen kaupunkitilan väliaikaisia kulttuurikäyttöjä. Katsaus on osa Turun kaupunkitutkimusohjelman rahoittamaa osatutkimusta, jossa tarkastellaan epävirallista kulttuuritoimintaa Turussa. Tekstissä esitellyt esimerkit ovat tapahtuneet Turussa vuosien 2011–2012 aikana. Katsauksen lopussa esitellään tarkemmin varsinainen tapaustutkimus eli Taideslummi-tapahtuma, joka on kesäisin Turussa järjestettävä viikonmittainen mielenosoitus autonomisen kulttuurikeskuksen puolesta (kuva 1). Tutkimusta varten on haastateltu Turun kaupungin edustajia (6), poliisia (1) ja Taideslummin järjestäjiä (6) kevään ja kesän 2012 aikana, ja lisäksi aineistoa on kerätty sanomalehdistä (Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat) ja sosiaalisesta mediasta (Vapaa

Kuva 1. Vuonna 2012 Taideslummi järjestettiin Brahenpuistossa. (Kuva: Riina Lundman 2012.)

kulttuuri Turussa -blogi¹ tapahtumien Facebook-sivut) vuosina 2011 ja 2012. Haastatteluaineisto on *luokiteltu* ja *teemoiteltu*² sen mukaisesti, miten haastatteluissa puhutaan muun muassa julkisesta kaupunkitilasta sekä tapahtumien järjestämiseen liittyvistä oikeuksista ja vastuista. Sanomalehdistä on etsitty kaupunkilaisten omaehtoista kulttuuritoimintaa käsitteleviä lehtiartikkeleita ja uutisia, joiden pohjalta on laadittu epävirallisten tapahtumien haasteita kuvaava tyypittely.

Vastuu julkisesta kaupunkitilasta

Kaupunkitilaan liittyviä oikeuksia on käsitelty kaupunkitutkimuksen piirissä runsaasti.³ Tässä tutkimuksessa on haluttu kiinnittää huomiota oikeuksien lisäksi *vastuun* käsitteeseen, jota tarkastellaan niin juridisesta, eettisestä kuin käytännöllisestä näkökulmasta. Tarkoitus on pohtia, millaisia vastuita liittyy julkisessa kaupunkitilassa järjestettäviin tapahtumiin.

Juridinen lähestymistapa on yksinkertaisin keino määritellä julkisen tilan tapahtumiin liittyviä vastuukysymyksiä. Lait, asetukset ja kaupunkien omat käytännöt määrittelevät pitkälti tapahtumien järjestäjien vastuita esimerkiksi lupa- ja ilmoitusvelvollisuuksien osalta. Järjestäjät joutuvat ottamaan huomioon useita eri säädöksiä ja ohjeita järjestäessään tilaisuuksia kaupunkien yleisillä paikoilla. Suurista yleisötilaisuuksista pitää esimerkiksi tehdä ilmoitus poliisille, hakea maankäytölupaa maanomistajalta, laatia pelastus- ja jätehuolto-suunnitelmat, ilmoittaa elintarvikkeiden valmistuksesta ja mahdollisesta melusta ympäristöviranomaisille sekä järjestää tapahtuma-alueelle järjestyksenvalvonta.⁴⁻⁵ Säännöt ja lait eivät kuitenkaan ole ehdottomia ja tarkkoja, vaan niihin sisältyy paljon tulkinnanvaraisuutta ja ”harmaita alueita”. Esimerkiksi kokoontumislaissa jaetaan yleisötapahtumat kahteen kategoriaan, yleisiin kokouksiin (mielenosoitukset) ja yleisötilaisuuksiin (huvitapahtumat), ja näitä erityyppisiä tapahtumia koskevat hieman eri säännöt. Mielenosoituksen järjestämiseen yleisellä paikalla ei tarvita maanomistajan lupaa, kun taas huvitapahtumiksi lasketuissa yleisötilaisuuksissa maanomistajan suostumus vaaditaan.⁶ Haasteita aiheuttavatkin kategorioiden väliin sijoittuvat karnevalistiset mielenosoitukset, joiden yhteydessä järjestetään ohjelmaa yleisölle (vrt. Taideslummi). Erilaiset lakimuutokset ovat viime aikoina muuttaneet tapahtuman järjestämiseen liittyviä käytäntöjä. Kokoontumislain käyttöönotto vuonna 1999 muutti yleisötilaisuudet ilmoituksenvaraisiksi tapahtumiksi, kun poliisilta ei tarvitse enää hakea erillistä ”huvilupaa”⁷, ja vuonna 2003 uusi järjestyslaki⁸ poisti kaupunkien omat järjestyssäännöt, jolloin kaupungit eivät pysty säätelemään julkisen tilan käyttöä (esim. leiriytymistä) vastaavalla tavalla kuin aikaisemmin.

Juridista näkökulmaa syvällisempi tarkastelutapa on pohtia vastuuta **eettisistä** ja moraalisisista lähtökohdista käsin. Tällöin huomio kiinnittyy esimerkiksi siihen, miten vastuuta voidaan perustella eettisesti ja millaista on vastuullinen käyttäytyminen ympäristöä ja muita ihmisiä kohtaan. Yhtenä julkiseen tilaan liitetyn vastuun perusteluna voidaan pitää, että koska kaupunki ja sen julkinen tila ovat jaettua *yhteisen olemisen tilaa*⁹, ihmisten tulee huomioida myös muut samassa tilassa olevat toimijat ja käyttäytyä vastuullisesti heitä kohtaan. Vastuullisuus liitetäänkin usein niin sanottuun *välittämisen etiikkaan*.¹⁰ Tällainen *yhteisöllinen vastuullisuus* perustuu osittain siihen, että ihmiset ovat osa jotain yhteisöä, joten kyseistä vastuun muotoa voidaan pitää poliittisena asiana.¹¹ Kaupunkilaiset voivat itse ottaa aktiivisen roolin kaupunkien kehittämisessä ottamalla vastuun omasta ja yhteisestä ympäristöstään. Monet tutkijat ovat sitä mieltä, että toisista ja ympäristöstä välittämisen ei pitäisi rajoittua pelkästään lähiyhteisöön, vaan vastuullisen toiminnan pitäisi suuntautua koko globaalia maailmaa ja kaukaisuakin tahoja kohtaan.¹²⁻¹³

Eettiset ja juridiset näkökulmat eivät vielä kerro, miten vastuukysymykset huomioidaan **käytännössä** julkisen tilan tapahtumissa. Todellisuudessa tapahtuman järjestämiseen liittyvät vastuut koskevat hyvinkin käytännönläheisiä asioita kuten työn- ja vastuunjakoja järjestäjien kesken. Tapahtumien järjestäminen on usein yhteistyötä, jolloin oletuksena on, että jokainen toimija suorittaa roolinsa mukaiset tehtävät ja ennalta sovitut velvollisuutensa. Mahdollisten ongelmien ilmetessä odotetaan, että vastuutahot kantavat vastuunsa ja korvaavat vahingot. Vastuuhenkilöiden määrittäminen voi joskus kuitenkin osoittautua vaikeaksi, ja syyllisiä joudutaan etsimään oikeusteitse.

Teorian ja käytännön yhteensovittaminen vastuukysymyksissä on haasteellista. Yhden vaihtoehdon eettisen ajattelun ja käytännön toiminnan yhdistämiselle tarjoaa *anarkistinen etiikka*, jonka mukaista asennoitumista on havaittavissa myös muutaman tässä katsauksessa esitetyn esimerkin taustalla. Anarkismilla viitataan yleisesti ideologiaan, jossa vastustetaan ja kyseenalaistetaan auktoriteetteja, hierarkioita ja valtiovaltaa sekä pyritään rakentamaan vapautteen perustuvia sosiaalisuuden muotoja.¹⁴ Anarkistinen etiikka pohjautuu ihmisten väliin suoriin suhteisiin hierarkkisen vallankäytön sijasta, ja sen keskeisiksi piirteiksi on mainittu muun muassa solidaarisuus, vastavuoroinen auttaminen ja rakkaus.¹⁵ Koska anarkismissa kyseenalaistetaan vallitsevia normeja ja järjestystä, siitä aiheutuu ajoittain yhteentörmäyksiä anarkistien, viranomaisten ja valtaväestön välille, ja sen vuoksi anarkismi nähdään useimmiten pikemminkin uhkana kuin mahdollisuutena. Teorian tasolla anarkismin merkitys osana kriittistä ajattelua on kuitenkin

tunnustettu, ja anarkistiset näkemykset yhteistyöstä, vastavuoraisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta voivat antaa hyvät lähtökohdat yhteisöllisen vastuullisuuden paremmalle ymmärtämiselle ja kehittämiselle.¹⁶ Julkisen tilan käytön kannalta tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että annettaisiin mahdollisuuksia epäviralliselle kulttuuritoiminnalle, eikä tarkasteltaisi tapahtumia pelkästään niiden luvallisuuden tai luvattomuuden kautta.

Julkisen kaupunkitilan käytön rajatapauksia

Varsinkin kesäaikaan kaupungeissa järjestetään paljon tapahtumia yleisillä paikoilla. Suuri osa tapahtumista on luonteeltaan vakiintuneita kaupunkifestivaaleja tai markkinoita, mutta kaupunkien kaduilla ja puistoissa tapahtuu paljon myös epävirallista, kaupunkilaisista itsestään lähtöisin olevaa kulttuuritoimintaa. Monet tällaiset omaehtoisen kulttuurin ilmiöt haastavat perinteisiä käsityksiä kaupunkitapahtumista ja testaavat samalla laillisuuden ja luvallisuuden rajoja, minkä seurauksena ne voidaan nähdä julkisen tilan käytön rajatapauksina. Näiden tapahtumien haasteellisuus korostuu erityisesti kaupunkitilaan liittyvissä oikeus- ja vastuukysymyksissä. Tähän on kerätty esimerkkejä muutamista Turussa vuosina 2011–2012 järjestetyistä epävirallisista tapahtumista ja tilaisuuksista, jotka poikkeavat perinteisistä tapahtumista joko sisältönsä, järjestäjiensä, sijaintinsa tai kestoensa suhteen.

Joidenkin tapahtumien sisältö herättää hämmennystä laajemmassa yleisössä ja viranomaisten keskuudessa. Esimerkiksi mielenosoitukset ovat saaneet uusia muotoja, kun kansalaisaktivistit ovat alkaneet järjestää uudentyyppisiä karnevalistisia protesteja (engl. *‘protestivals’*)¹⁷ kaupunkien yleisillä paikoilla. Osassa näissä tapahtumista on anarkistisia piirteitä, kuten esimerkiksi kadunvaltauksissa.¹⁸ Osa on virallisia ja luvallisia mielenosoituksia, joissa kulttuuriohjelma, hauskanpito ja juhlinta ovat korostuneessa roolissa. Esimerkki tällaisesta karnevalistisesta protestista on Free Kakola -mielenosoitus, joka järjestettiin Kakolanmäellä syksyllä 2011 ja jossa otettiin kantaa aluetta koskeviin rakennussuunnitelmiin. Tapahtuman mainostettiin olevan positiivinen mielenilmaus ”avoimuuden, kaupunkiluonnon monimuotoisuuden ja vapaan kulttuuritoiminnan puolesta”.¹⁹ Mielenosoituksen aikana järjestettiin runsaasti erilaista ohjelmaa kuten musiikkiesityksiä ja työpajoja. Vaikka tapahtuma oli järjestetty luvallisesti, se kuitenkin keskeytettiin etujassa, koska se häiritsi joitain alueen asukkaita. Tapahtuman seurauksena lehdistössä keskusteltiin muun muassa siitä, mikä on mielenosoituksen ja huvitilaisuuden sisällöllinen ero, koska erolla on merkitystä lupamenetelyjen kannalta.²⁰⁻²¹

Monissa tapauksissa epävirallisten tapahtumien järjestäjiä voi olla vaikea määritellä. Poliisille tehtävissä mielenosoitus- ja yleisötalaisuusilmoituksissa kysytään yhteyshenkilön nimeä, mutta aina kyseisiä ilmoituksia ei ole tehty kokoontumislain²² edellyttämällä tavalla. Tällöin myös vastuutahojen selvittäminen on vaikeaa. Korvausvelvollisia on etsitty muun muassa silloin, kun sosiaalisen median kautta järjestetyt tapahtumat ovat aiheuttaneet ongelmia järjestyshäiriöiden, vahingon-tekosten ja roskaamisen muodossa. Esimerkiksi Turussa kesällä 2011 järjestetty Botellón-piknik johti laajaan kirjoitteluun lehdistössä sekä tapahtuman puolesta että sitä vastaan.²³⁻²⁵ Tapahtuma päättyi käsiteltäväksi Varsinais-Suomen käräjäoikeuteen, jossa tapahtumakutsun Facebookiin laittaneet henkilöt tuomittiin syyllisiksi kokoontumisrikkomukseen ja todettiin korvausvelvollisiksi, vaikka he eivät olleet itse olleet paikalla tapahtumassa.²⁶⁻²⁷ Botellónia pidetäänkin ennakkotapauksena, kun tarkastellaan Facebook-juhliin liittyviä vastuukysymyksiä. Järjestäjän asema voi olla kiistanalainen myös vaikka tapahtumailmoitus poliisille olisikin tehty. Joidenkin epävirallisten tapahtumien taustalla ei ole selkeää järjestäjätahoa vaan löyhästi yhteen sitoutunut hajanainen toimijajoukko. Näiden toimijoiden kohdalla puhutaan niin sanotuista *uusista yhteiskunnallisista liikkeistä*, jotka ovat ei-hierarkkisesti organisoituja, verkostomaisia ja perinteisiä liikkeitä avoimempia aktivistiryhmiä.²⁸ Koska järjestäjäjoukkoa on vaikea määritellä, tapahtumasta mahdollisesti koituvat korvausvaatimukset saatetaan kohdistaa esimerkiksi yksityishenkilöille, joiden yhteystiedot on mainittu tapahtumailmoituksessa. Tämän tyyppisissä tilanteissa aktivistit ovat esimerkiksi järjestäneet tukikeikkoja kattamaan yksityishenkilöiden saamia sakkoja, eli yksi keino vastata tapahtumista koituneisiin ongelmiin on kantaa niistä vastuu jälkikäteen yhteisöllisesti.²⁹

Julkisten tilojen kulttuuritapahtumista johtuvat ongelmat liittyvät usein niiden **sijaintiin**, sillä tapahtumat saattavat estää muiden tilankäyttäjien pääsyn alueelle, häiritä lähialueen asukkaita tai aiheuttaa vaurioita ympäristölle. Monet epävirallisen kulttuuritapahtumat pyrkivät olemaan luonteeltaan avoimia tapahtumia, eli niitä ei ole sen tarkemmin rajattu aidoin tai pääsymaksuin. Tällöin voi olla vaikea määritellä, mitkä ongelmat ovat peräisin itse tapahtumasta ja mitkä yleisestä julkisen tilan käytöstä, ja mitkä tilanteet ovat siten järjestäjän vastuulla ja mitkä tilankäyttäjän omalla tai viranomaisten vastuulla. Toisaalta myös virallisissa ja rajatuissa kulttuuritapahtumissa törmätään samaan ongelmaan, kun tarkastelua laajennetaan tapahtuma-alueen rajojen ulkopuolelle. Suurten kaupunkifestivaalien kuten Down by the Laiturin aikana kaupungilla liikkuu paljon muitakin ihmisiä, jotka eivät osallistu maksullisiin tilaisuuksiin vaan oleskelevat aidattujen alueiden ulkopuolella. Osa järjestyksenvalvontaan liittyvistä tehtävistä jää tällöin

poliisin vastuulle, ja kaupungille koituu välillisiä siivous- ja jätehuoltokuluja festivaalialueiden ulkopuolella tapahtuvasta roskaamisesta.³⁰

Kestoltaan haasteellisia tapahtumia ovat esimerkiksi mielenosoitukset, jotka jatkuvat pitkään ja vaativat siksi leiriytymistä. Laissa³¹ ei ole erikseen kielletty leiriytymistä kaupungin yleisillä paikoilla, mutta silti mielenosoitusleirit ovat aiheuttaneet kiistoja niin Turussa kuin muuallakin. Turussa järjestettiin syksyllä 2011 reilut pari kuukautta kestänyt mielenosoitusleiri osana maailmanlaajuista rahavaltaa vastustanutta Occupy-liikehdintää. Leiriä siirreltiin useaan otteeseen vetoamalla esimerkiksi siitä koituihin savu- ja ympäristöhaittoihin.³² Toisentyypisiä tapahtuman keston liittyviä rajatapauksia ovat väliaikaiset pop up -tapahtumat, jotka ovat muodostuneet suosituiksi ilmiöiksi myös virallisen kulttuurin piirissä. Tunnettu esimerkki on Ravintolapäivä, jonka aikana kuka tahansa voi perustaa päiväksi oman pop up -ravintolan ja ilmoittaa siitä Ravintolapäivän internetisivuilla.³³ Syksyllä 2011 toimeenpannun elintarvikelain muutoksen myötä Ravintolapäivän järjestäminen muuttui juridisesti sallituksi, kun vähärikisestä ja yksityisen henkilön toteuttamasta pop up -ravintolatoiminnasta ei tarvitse erikseen tehdä ilmoitusta viranomaisille.³⁴⁻³⁵ Sittemmin julkisuudessa on tosin käyty keskustelua Ravintolapäivään liittyvästä alkoholin anniskelusta, ja Turun Sanomissa on varoiteltu tapahtuman hygieniariskeistä ja korostettu ruokailun olevan asiakkaan vastuulla.³⁶⁻³⁷ Viranomaisten esittämästä hienoisesta kritiikistä huolimatta Ravintolapäivä on osoittanut menestykseksi, ja Helsingissä tapahtuma on saanut muun muassa Helsingin kulttuuriteko 2011 -palkinnon.³⁸

Taideslummi

Hyvä esimerkki kaupunkilaisten itse järjestämästä kulttuuritapahtumasta on Taideslummi-mielenosoitus, joka on järjestetty Turun puistoissa joka kesä vuodesta 2007 lähtien. Kyseessä on viikon pituinen festivaali, jossa autonomista kulttuurikeskusta tavoittelevat mielenosoittajat rakentavat julkiselle paikalle kierrätysmateriaaleista väliaikaisia tiloja omaehtoista kulttuuritoimintaa varten. Mielenosoituksen alkuperäisenä tarkoituksena on ollut kritisoida Turun kaupungin kulttuuri- ja tilapolitiikkaa, mutta yleisemmällä tasolla tapahtuman tavoitteet liittyvät myös laajempiin kysymyksiin julkisen kaupunkitilan käyttömahdollisuuksista ja -oikeuksista. Vuonna 2011 Taideslummista koitui ongelmia, kun mielenosoitus venyi lähes kolmiviikkoiseksi tapahtumaksi, ja lopulta poliisi ja kaupungin työntekijät tyhjensivät leirin ennen aikaisesti. Häätöä perusteltiin muun muassa sillä, että puiston istutuksia oli revitty, minkä lisäksi tapahtumapaikan vieressä ollut yritys oli tehnyt valituksen omaisuuteensa kohdistuneesta vahingonteosta.

Taideslummi edustaa monella tapaa julkisen kaupunkitilan käytön rajatapausta. Sisällöllisesti kyse on edellä mainitun kaltaisesta karnevalistisesta protestista, eli tapahtuma on samanaikaisesti sekä mielenosoitus että kulttuurifestivaali. Koska kyseessä on yleinen kokous, tapahtumaa varten ei tarvitse hakea lupaa maanomistajalta eli tässä tapauksessa Turun kaupungilta. Tapahtuman toteuttajina ja järjestäjinä toimii melko hajanainen joukko ihmisiä, jotka ovat mukana toiminnassa erisyistä. Taideslummin sijainti ja kesto ovat aiheuttaneet kiistoja mielenosoittajien ja kaupungin välille, koska pidempiaikainen leiriytyminen kaupungin omistamille puistoalueille on vaurioittanut puistojen kasvillisuutta. Toisaalta puistot ovat melko rauhallisia alueita, ja Taideslummi tapahtumapaikat on pyritty eri vuosina valitsemaan niin, että tapahtumasta koituisi mahdollisimman vähän häiriötä lähialueiden asukkaille.

Taideslummin osallistajat toteuttavat perustuslaillista oikeuttaan kokoontumisvapauteen³⁹ ja järjestäjät ovat tehneet asianmukaisen mielenosoitusilmoituksen poliisille, joten juridisessa mielessä Taideslummi on laillinen tapahtuma. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että tapahtuma olisi eettisessä mielessä vastuullisesti toteutettu, sillä siitä on koitunut ongelmia muille ihmisille ja ympäristölle, kuten vuoden 2011 tapahtumat osoittavat. Ongelmat ovat kuitenkin olleet suhteessa melko pieniä, sillä pääosin Taideslummit ovat sujuneet rauhallisesti ja tapahtuman järjestäjät ovat huolehtineet käytännön asioista omien kykyjensä ja lähtökohtiensa mukaisesti. Lähinnä haasteet ovat liittyneet siihen, että Taideslum-

Kuva 2. Julkinen kaupunkitila oli keskeinen teema vuoden 2012 Taideslummissa. Rakennelman kylkeen on kirjoitettu teksti: "Julkisten tilojen puolesta – yksityistä vastaan. Tämä on julkista kaupunkitilaa, jonka te/me 'omistamme'. Sitä voi käyttää näin(kin)." (Kuva: Riina Lundman 2012.)

mi on järjestetty julkisissa puistoissa, joiden hallinta, ylläpito ja kunnostus ovat Turun kaupungin vastuulla. Haastatteluissa taideslummilaiset kokivat, että julkinen kaupunkitila kuuluu kaikille ja kaupunkilaisina heillä on oikeus käyttää julkista tilaa omiin tarkoituksiinsa (kuva 2). Kaupungin edustajat suhtautuivat puistojen käyttöön enemmän maanomistajan asemasta ja kritisoivat sitä, että puistoihin kohdistuvat vauriot jäävät kaupungin ja veronmaksajien maksettaviksi.

Taideslummissa toteutuu eri tavoin ajatus anarkistisesta etiikasta. Tapahtuman ideana ei varsinaisesti ole järjestelmän vastustaminen vaan päinvastoin positiivisten kulttuurikokemusten luominen anarkistisista lähtökohdista käsin. Eräskin haastatelluista mielenosoittajista mainitsi, että Taideslummin kohdalla "tuntuu tärkeeltä näyttää, että joku anarkistinen toiminta ei ole että paskotaan=rikotaan kaikki, vaan ajatellaan mikä on tärkeää ja mistä koituu mahdollisimman vähän harmia kenellekään, jos harmia ollenkaan." Yksi anarkistisen etiikan tunnusmerkeistä on itsensä ja toisten ihmisten kuunteleminen⁴⁰, ja Taideslummissa onkin pyritty kollektiiviseen ja hierarkiattomaan päätöksentekoon avointen slummikokousten muodossa. Tapahtumaa varten on luotu yhteisiä ohjeita, joissa neuvotaan muun muassa kunnioittamaan kaikkia. Myös työnjako on pyritty jakamaan yhteisesti järjestäjien kesken erilaisten työryhmien kautta, vaikkakin esimerkiksi vuonna 2012 kaikki työryhmät eivät toimineet ennakoidulla tavalla. Tapahtuman joustavuus ja vapaaehtoisuuteen perustuva vastuunotto ovat auttaneet sitä, että asiat ovat lopulta yleensä hoituneet vähintään tyydyttävästi. Ihmisten väliset suorat suhteet ovat merkittävässä roolissa Taideslummissa, sillä tapahtuman toteuttaminen ja vastuunjakoa perustuvat pitkälti toimijoiden väliseen luottamukseen ja yhteisöllisen vastuun ideaan. Taideslummin toteutuksessa hyödynnetään olemassa olevia sosiaalisia verkostoja, minkä ansiosta tapahtuma on mahdollista järjestää joka vuosi lähes nollabudjetilla.

Monista sosiaalista yhteisöllisyyttä korostavista piirteistä huolimatta Taideslummissa on sama ulossulkemisen ja erilaisuuden tukahduttamisen riski kuin anarkismissa ja ideologioissa yleensäkin.⁴¹ Vaikka tapahtuma on avoin ja tapahtuu julkisessa tilassa, mielenosoituksen aihe, merkitys ja perustelut eivät välttämättä avaudu ohikulkijoille. Ulkopuolisille tunnelma leirissä voi olla sisänpäin kääntynyttä, varsinkin jos anarkistiset toimintatavat ja DIY-henkinen (=Do It Yourself) tapahtumatarjonta ovat katsojalle vieraita. Myös mielenosoittajat itse luovat erottelua itsensä ja muiden välille, kun mahdollisten ongelmien kohdalla häiriöiden aiheuttajiksi syytetään helposti toisia tahoja. Haastatteluissa mielenosoittajat

viittasivat ongelmia aiheuttaneisiin henkilöihin esimerkiksi termeillä ”rantojen miehet”, ”nistit” ja ”jotkut tyypit” siirtäen näin vastuun häiriöistä itseltään muille. Toisaalta haastateltavat myös myönsivät, että vuoden 2011 Taidelsummin ongelmat johtuivat osittain huonoista järjestelyistä. Vuoden 2011 virheistä opittiin, ja vuonna 2012 mielenosoituksen kesto rajattiin uudestaan viikon mittaiseksi ja turvallisuuskysymyksiin pyrittiin kiinnittämään enemmän huomiota. Vuoden 2012 Taidelsummi sujui myös poliisin mukaan aiempaa paremmin, ja järjestäjät keskustelivat poliisin kanssa tapahtuman puitteista etukäteen.⁴² Taidelsummin järjestäjät osoittivat siten olevansa valmiita ottamaan myös käytännön vastuun toimistaan.

Lopuksi

Turun kaupunginhallituksen asettama Elinvoimaisen kaupunkikeskustan kehittämistoimikunta esitteli keväällä 2012 ehdotuksen Turku 2031 -visioksi. Kyseisessä visiossa korostuu tapahtumien merkitys kaupunkitilan elävöittäjänä. Tavoitteena mainitaan muun muassa, että ”elämä keskustassa on vireätä ja kaupungilla on virkistävän yllätyksellistä: kaupankäynti on vilkasta, toreilla ja puistoissa tapahtuu”.⁴³ Turun kaupungin rooli nähdään tapahtumia mahdollistavana ja myötävaikuttavana tekijänä, ja visiossa esitetään, miten kaupungin avulla tapahtumajärjestäjien olisi jatkossa helppo saada järjestettyä erilaisia tapahtumia nopeallakin aikataululla. Käytännössä tämä tarkoittaa lupabyrokratian helpottamista ja tapahtumainfrastruktuurin parantamista. Jos Turussa aletaan kehittää tapahtumien järjestämiseen liittyviä prosesseja ja lupamenettelyjä visiossa toivotulla tavalla, kehitystyötä tekevien ja tapahtumista vastaavien viranomaisten olisi hyvä tiedostaa ja varautua myös uudentyyppisiin kulttuuritoiminnan muotoihin. Tässä katsauksessa on esitetty joitakin esimerkkejä epävirallisista ja omaehtoisista julkisen tilan kulttuuritapahtumista, jotka eroavat eri tavoin perinteisistä yleisötilaisuuksista ja jotka siksi sopeutuvat huonosti nykyisiin vakiintuneisiin toimintatapoihin ja käytäntöihin. Näihin erilaisiin rajatapauksiin varautuminen ei kuitenkaan tarkoita, että haasteellisia tapauksia varten pitäisi välttämättä luoda uusia sääntöjä ja rajoituksia, sillä viranomaisten asettamat kiellot voivat estää uudenlaisten luovien ideoiden syntyä ja pahimmillaan jopa rajoittaa kansalaisten perusoikeuksia. Esimerkiksi mielenosoitusten kieltäminen

tietyiltä julkisilta alueilta olisi kyseenalaista Suomen perustuslakiin pohjautuvan kokoontumisvapauden kannalta. Rakentavampaa olisikin kehittää tapahtumajärjestäjien tarpeita huomioivia neuvontapalveluja ja pyrkiä keskustelemaan epävirallistenkin toimijoiden kanssa ennakkoluulottomasti. Tällainen rakentava lähestymistapa vaatii luonnollisesti yhteistyövalmiutta myös järjestäjätahoilta.

Selkeämpi tapahtumien järjestämiseen liittyviä ohjeistus ja neuvonta voivat auttaa järjestäjiä ottamaan paremmin huomioon tapahtuman toteuttamiseen liittyviä juridisia ja käytännöllisiä vastuukysymyksiä.

Lisäksi julkisen kaupunkitilan tapahtumien kohdalla myös eettiset vastuukysymykset ovat tärkeitä, koska julkisen tilan kaltaisissa ”yhteisen olemisen tiloissa” tapahtumilla on suoria vaikutuksia muiden tilankäyttäjien viihtyvyyteen ja turvallisuuteen sekä fyysiseen kaupunkitilaan ja ympäristöön. Valitettavan usein epävirallisten tapahtumien järjestäjät nähdään yhä pelkästään vastuuttomina ja jopa rikollisina toimijoina, jotka toiminnallaan aiheuttavat lähinnä haittoja muille. Tällaisen ajattelutavan pitäisi muuttua, koska kaupunkilaisten omaehtoinen kulttuuritoiminta voi olla myös eettisesti vastuullista ja toimia osana kansalaislähtöistä kaupunkikehitystä. Niin sanotun *positiivisen kansalaistottelemattomuuden* idea on, että kaupunkilaiset voivat aktiivisesti osallistua paremman kaupungin luomiseen ja unelmiensa toteuttamiseen omaehtoisen toiminnan kautta.⁴⁴ Esimerkiksi Taidelsummin kaltaisissa anarkistisen etiikan mukaisissa tapahtumissa on puutteista huolimatta myös paljon hyviä puolia, sillä kyseiset tapahtumat perustuvat pitkälti ihmisten välisiin suoriin suhteisiin, solidaarisuuteen, luottamukseen, joustavuuteen, talkoohenkeen, vapaaehtoisuuteen ja yhteisölliseen vastuullisuuteen. Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden tuntemus voi auttaa viranomaisia ymmärtämään paremmin uudentyyppisen kulttuuritoiminnan taustoja ja tavoitteita. Tämä on tärkeää, koska perinteisistä tapahtumista poikkeavat epäviralliset kulttuuritapahtumat tuskin vähentyvät tulevaisuudessa, kun erilaiset urbaanit ilmiöt ja uudet ideat leviävät nopeasti sosiaalisen median välityksellä ja kansainvälisten kontaktien kautta. Kuten eräs tutkimusta varten haastatelluista aktivisteista totesi: ”Jos kaupunki ei hyväksy meitä, niin sen ois pikku hiljaa syytä hyväksyä se, että me ei mennä pois.”

Lähteet

- Vapaa kulttuuri Turussa (2012). Vapaa kulttuuri Turussa –blogi. Luettu 19.2.2013. <http://vapaakulttuuri.blogspot.fi>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällysanalyysi. 6. laitos. Tammi, Helsinki.
- Attoh, Kafui (2011). What kind of right is the right to the city? *Progress in Human Geography*, 35(5), 669–685.
- Helsingin kaupunki (2013). Ohjeita tapahtumajärjestäjälle. Luettu 19.2.2013. http://www.hel.fi/hki/Elinkeinopalvelu/fi/Tapahtumakaupunki/Ohjeita+tapahtumanj_rjest_j_lle
- Turun kaupunki (2011). Tapahtuman järjestäminen Turussa. Luettu 19.2.2013. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=310524>
- Kokoontumislaki 530/1999, 9 § ja 13 §. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990530>
- Laki julkisista huvitilaisuuksista 492/1968, kumottu. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1968/19680492>
- Järjestyslaki 612/2003. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030612>
- Popke, J. (2010). The spaces of being in-common: ethics and social geography. Teoksessa Smith, S.J., Pain, R., Marston, S.A. & Jones III, J. P. (toim.): *The SAGE Handbook of Social Geographies* (s. 435–454). London: Sage.
- Tronto, J. C. (1993). *Moral boundaries: A political argument for an ethic of care*. New York: Routledge.
- Arendt, H. (1968/2003). Collective responsibility. Teoksessa Kohn, J. (toim.): *Hannah Arendt: Responsibility and judgment* (s. 147–158). New York: Schocken Books.
- Massey, D. (2004). Geographies of responsibility. *Geografiska Annaler*, 86 B(1), 5–18.
- Lawson, V. (2007). Geographies of care and responsibility. *Annals of the Association of American Geographers*, 97(1), 1–11.
- El-Ojeili, C. (2007). Anarchism. Teoksessa Ritzer, G. (toim.): *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* (s. 136). Malden: Blackwell.
- Heckert, J. (2010). Listening, caring, becoming: anarchism as an ethics of direct relationships. Teoksessa Franks, B. & Wilson, M. (toim.): *Anarchism and moral philosophy* (s. 186–207). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Popke, J. (2010). The spaces of being in-common: ethics and social geography. Teoksessa Smith, S.J., Pain, R., Marston, S.A. & Jones III, J. P. (toim.): *The SAGE Handbook of Social Geographies* (s. 435–454). London: Sage, London.
- St John, G. (2008). Protestival: Global days of action and carnivalized politics in the present. *Social Movement Studies*, 7(2), 167–190.
- Yliselä, A. (2010). ”Reclaim the streets”. Teoksessa Konttinen, E. & Peltokoski, J. (toim.): *Verkoston liikettä* (s. 24–42). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Free Kakola (2011). Hyvän mielen osoitus 2.-4.9.11. Free Kakola -tapahtuman mainosjuliste.
- Turun Sanomat (2011). Kakolanmäen mielenosoitus pidetään tiukoin rajoituksin. Toimittaja Anna Kuusela. *Turun Sanomat*, 2.9.2011.
- Turun Sanomat (2011). Kakolan mielenosoituksesta rikosilmoitus. Toimittaja Hanne Yli-Parkas. *Turun Sanomat*, 6.9.2011.
- Kokoontumislaki 530/1999, 7 § ja 14 §. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990530>
- Turun Sanomat (2011). Puistojuhlan vastuuhenkilö haetaan tarvittaessa oikeusteitse. Toimittaja Katja Kaartinen. *Turun Sanomat*, 14.7.2011.
- Helsingin Sanomat (2011). Vapun järjestäjät pantava vastuuseen. Toimittaja Ville Seuri, näkökulma. *Helsingin Sanomat*, 15.7.2011.
- Helsingin Sanomat (2011). Botellón koettelee totuttuja rajoja. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*, 20.7.2011.
- Turun Sanomat (2012). Botellónin järjestäjiksi epäillyt kiistivät kaikki syytteet. Toimittaja Harri Ahola. *Turun Sanomat*, 15.9.2012.
- Turun Sanomat (2012). Kahdelle sarkkoja ja tuhansien siivouslasku Botellon-puistopiknikistä. *Turun Sanomat*, 26.9.2012. Luettu 19.2.2013. www.ts.fi/uutiset/kotimaa/394648
- Konttinen, E. & Peltokoski, J. (2010). Liikkeet liikkeessä. Teoksessa Konttinen, E. & Peltokoski, J. (toim.): *Verkoston liikettä* (2–23). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vapaa Kulttuuri Turussa (2009). Vapaan kulttuurin tukikeikka. Vapaa Kulttuuri Turussa –blogi. Luettu 19.2.2013. <http://vapaakulttuuri.blogspot.fi/2009/06/vapaan-kulttuurin-tukikeikka-tvo-56.html>
- Turun Sanomat (2012). DBTL työllisti poliisia. *Turun Sanomat*, 28.7.2012. Luettu 19.2.2013. www.ts.fi/uutiset/kotimaa/372769
- Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen, A. (toim.) (2012). *Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä*. Suomen Ympäristö 30. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Turun Sanomat (2011). Turku siirsi mielenosoittajien teltan Varvintorille. Toimittaja Marianne Mäkitalo. *Turun Sanomat*, 17.12.2011.
- Ravintolapäivä (2013). Ravintolapäivän internet-sivut. Luettu 19.2.2013. <http://www.restaurantday.org/fi>
- Elintarvikelaki 23/2006, 13 §, muutos 352/2011. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023#L1P6a>
- Evara (2011). Usein kysyttyä elintarvikehuoneistoista: Onko Pop up -ravintolatoiminta elintarvikelainsäädännön mukaan mahdollista? Elintarviketurvallisuusvirasto, 17.11.2011. Luettu 19.2.2013. http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/elintarvikehuoneistot_usein_kysyttya/
- Helsingin Sanomat (2011). Viranomaiset tahtovat kitkeä Ravintolapäivän anniskelun. Toimittaja Juhani Saarinen. *Helsingin Sanomat*, 10.11.2011.
- Turun Sanomat (2012). Ravintolapäivänä ruoan laatu on asiakkaan vastuulla. Toimittaja Heli Peltoniemi. *Turun Sanomat*, 5.2.2012.
- Helsingin Sanomat (2012). Ravintolapäivä valittiin Helsingin kulttuuriteoksi. *Helsingin Sanomat*, 27.1.2012.

39. Suomen perustuslaki 731/1999, 13 §. Saatavilla: Finlex, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
40. Heckert, J. (2010). Listening, caring, becoming: anarchism as an ethics of direct relationships. Teoksessa Franks, B. & Wilson, M. (toim.): Anarchism and moral philosophy (s. 186–207). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
41. Hirvonen, A. (2007). Anarkismi: valtion ja lain tuolle puolen? Teoksessa Härmänmaa, M. & Mattila, M. (toim.): Anarkismi, avantgarde, terrorismi: muutamia strategioita järjestyksen sotkemiseksi (17–63). Helsinki: Gaudeamus.
42. Malinen, T. (2012). Ylikomisario, Varsinais-Suomen poliisilaitos. "Haastattelupyynnö tutkimusta varten", henkilökohtainen sähköpostiviesti, 23.8.2012.
43. Turun kaupunki (2012). Turku 2031 -visio. Elinvoimaisen keskustan kehittämistoimikunnan ehdotus Turku 2031 -visiosta. Luettu 19.2.2013. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=18520>
44. Santala, T. (2012). The city belongs to us. We Love Helsinki and positive civil disobedience. Teoksessa Hernberg, H. (toim.): Helsinki beyond dreams. Actions towards a creative and sustainable hometown (s. 22 –27). Helsinki: Urban Dream Management.

Tutkimuskatsauksia on Turun kaupungin kaupunkitutkimus- ja tietoyksikön julkaisusarja. Siinä julkaistaan ytimekkäitä katsauksia kaupunkitutkimuksen ja -kehittämisen ajankohtaisista aiheista. Sarjaan kirjoittavat asiantuntijat eivät pääosin työskentele Turun kaupungin organisaatioissa. Esitetyt väitteet eivät välttämättä vastaa kaupungin virallista näkemystä. Tutkimuskatsauksia-sarja toteuttaa Turun kaupunkitutkimusohjelmaa.

Tämän katsauksen kirjoittaja, filosofian tohtori **Georgiana Varna** työskentelee Glasgowin ja St Andrewsien yliopistojen yhteisessä Scottish Cities Knowledge Centre -tutkimuskeskuksessa. Vuosina 2011–2013 Varna oli 18 kuukauden ajan tutkijana Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella. Tämän tutkimuksen mahdollisti Turun kaupunkitutkimusohjelman myöntämä tutkijastipendi.

Tutkimuskatsauksia-sarjan toimittaja:

Sampo Ruoppila, tutkimusjohtaja
sampo.ruoppila@turku.fi

Julkaisija:

Turun kaupungin konsernihallinto
Kaupunkikehitysryhmä
PL 355 (Yliopistonkatu 27a), 20101 Turku